

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТУ „ФІНАНСОВА КРИЗА” ЗАСОБАМИ НЕОЛОГІЇ (на прикладі німецькомовної преси)

У статті вивчаються неологізми у німецькомовній пресі за 2010–2012 рр.. Даний дискурс досліджується на прикладі концепту „фінансова криза“. Аналіз мовного матеріалу проводиться згідно основних типів творення неологізмів (власне неологізми, фразеологічні інновації, новосемантизми).

Ключові слова: дискурс, неологізм, фразеологічна інновація, концепт.

В статье изучаются неологизмы немецкой прессы за 2010–2012 г. Данный дискурс исследуется на примере концепта „финансовый кризис“. Анализ языкового материала производится согласно трех типов образования неологизмов (собственно неологизмы, фразеологические инновации, новосемантизмы).

Ключевые слова: дискурс, неологизм, фразеологическая инновация, концепт.

The article studies neologisms in the German-language press for the period of 2010–2012. The given discourse is investigated on the examples of such concept as „financial crisis“. The language material is analyzed according to the main types of neologisms formation (neologisms proper, phraseological innovations, newsemantisms).

Key words: discourse, neologism, phraseological innovation, concept.

Мова є динамічною ситемою. Щоденно виникають слова та вирази, які позначають нові предмети та явища у різних сферах життя, передають нове бачення й розуміння того, що вже раніше існувало у суспільстві, світогляд людини та її ментальне сприйняття, тлумачення й інтерпретацію тих чи інших подій. Засобами неології у когнітивному та функціональному аспектах займався ряд лінгвістів (Ю. Зацний, А. Левицький, Н. Таценко т. і.). Лінгвокогнітивний та культурологічний аспекти на основі лексики німецької мови досліджено у монографіях та наукових статтях таких германістів як А. Приходько, М. Гамзюк, Г. Бусман, М. Кінне, Д. Гербергер т. і. Проте інноваційні процеси у німецькій мові, що відображають політичне та економічне життя останніх

років у суспільстві, ще не був предметом спеціального дослідження.

Актуальність пропонованої розвідки викликана поглибленим інтересом до мовного відтворення нагальних проблем суспільства, пов'язаних із світовою фінансовою кризою та ролі політиків для її подолання.

Метою дослідження є вивчення неологізмів політичного дискурсу у поєднанні з їх концептуальними характеристиками.

Окреслена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) виявити на основі сучасної німецької преси корпус неологізмів; 2) упорядкувати відібраний матеріал у відповідності до основних типів неологізмів та тематики, яку вони відображають; 3) проаналізувати інвентар новоутворень, які вербалізують концепт „фінансова криза“.

Об'єктом пропонованої розвідки є вивчення неологізмів на основі німецькомовної преси за 2010 – 2012 рр.

Нове слово – це нова лексична одиниця або нове значення, яке з'явилося у мові у певний проміжок часу та набуло широкого використання [8]. Важливим є те, що такі слова повинні бути у вжитку впродовж довшого часу. Пізніше більша частина із них фіксується словниками. Це у першу чергу ті новостворені лексичні одиниці, які неодноразово використовуються у мовленні. Вони сприймаються носіями мови як неологізми до того часу, поки предмети та явища, які вони позначають, не стануть для них звичними.

Використання поняття „неологізм” є у лінгвістиці неоднозначним. Г. Бусман визначає неологізм як „мовний вираз, що утворився і має нове (оригінальне) значення“ [7].

Носії мови утворюють практично щоденно слова, за допомогою яких вони позначають та характеризують те, що виявилось для них новим, своєрідним та актуальним. Тим самим вони покривають лексичні прогалини та словниковий дефіцит. Більшість таких слів використовується одноразово. Вони пов'язані із якоюсь однією мовною ситуацією. Це так звані „Gelegenheitsbildungen” або okazіоналізми. Вони не розглядаються як неологізми та не фіксуються словниками.

Інновації слугують не тільки для номінації нових предметів та явищ. Вони показують у першу чергу процес сприйняття й ос-

мислення всього того, що відбувається у суспільстві, що призводить до їх творення [3, с. 13].

Для утворення нових лексичних одиниць важливою є взаємодія когнітивних, семантичних і прагматичних аспектів [6]. Провідними є мислительні процеси, бо людина здатна від природи думати, порівнювати, помічати типове, що знаходить своє відображення у нових словах.

Ми розглядаємо концепт як інформаційну цілісність та як ментально-лінгвістичний комплекс [2]. Концепт фіксує, зберігає і передає знання та уяву людини про світ, що його оточує. Саме це дозволяє зробити висновки про мовну картину окремої нації, національне сприйняття предметів і понять, позначених мовою [6].

Під вербальною об'єктивацією розуміємо, за А. М. Приходько, спосіб експліцитної й концентрованої реалізації концепту конкретними мовними одиницями (у нашому випадку неологізмами), що зберігають номінативний зв'язок з концептом і поза контекстом [4, с. 110; 5, с. 13].

У нашій розвідці ми будемо аналізувати основні типи неологізмів (власне неологізми, новосемантизми та фразеологічні інновації) із урахуванням поняттєвого, образного та ціннісного компонентів [2; с. 5].

Понятійну базу концепту „**Фінансова криза**” складають такі новоутворення: *Euroschuldenkrise* (криза по заборгованості євро), *der schwächere Euro* (слабший євро), *Exportnation Deutschland* (нація експорту Німеччина), *Rettungsschirm* (парасолька порятунку), *Euro-Rettungsschirm* (парасолька для порятунку євро), *das Euro-Krisenmanagement* (менеджмент з питань євро-кризи), *Deutschland-Motor*, (Німеччина – двигун), *hebeln* (нове значення: намагання держав Євросоюзу подолати фінансову кризу), *Euro-Retter* (ті, що рятують євро), *Eu-Trio* (Berlin-Paris-Rom: зустріч керівників трьох держав Євросоюзу: Ангели Меркель, Ніколя Саркозі та Маріо Монті), *Euro-Konzept* (концепт порятунку євро), *Europas Niedergang stoppen* (зупинити процес падіння (занепаду, розвалу) Євросоюзу), *Euroskeptiker* (євро-скептики), *Euro-Runde / auch der Neuner-Kreis, das Neuner-Gremium* (спеціальна комісія Бундестагу для контролювання позик, передбачених „парасолькою порятунку євро”), *Extra-Konto* (спеціальний банківий раху-

нок Греції для погашення позик), *Geberländer* (держави, які дають позики), *Gesundung des Euro* (одужання євро), *härteste Reformen* (найсуворіші реформи), „*das imperialistische Deutschland*“ (Ангела Меркель вимагала від греків та їх уряду заощаджувати насамперед самим з метою порятунку власної держави, у зв'язку із цим з'явилося словосполучення „імперіалістична Німеччина”), „*Unter den Euro-Rettungsschirm schlüpfen*“ („пірнути” / заховатися під парсолькою порятунку), *Schuldenberg* (гора боргів), *Schuldenbremse* (гальмо боргів), *nationale Schuldenbremsen*, *Schuldenländer* (країни-боржники), *Schuldenkrise*, *schwächelnde Euro-Länder* (ослаблені євро-держави), *Schwarzkommisar* (чорний комісар: на пропозицію Німеччини було направлено контролерів у ці державі, які багато обіцяли і нічого не робили (Греція, Італія тощо) для перевірки того, чи дотримуються вони усіх вимог), *Spardiktat oder Meisterleistung* „*Sparkommisar*“ (диктат, як потрібно самому економити, або „комісар із економії” по досягненню великих успіхів), *Staatskommisar* (*Staatskontrolle, wenn das doppelte Hilfspaket nach Griechenland kommt*: державний комісар (державний контроль після того, як Греція отримає другий пакет допомоги)), *Stresstest* (тест-стрес: у всіх банках була проведена перевірка, чи вони у змозі надати кредити слабким євродержавам), *Stresstest Trojka* (тест-стрес тройка: перевірка банків на фінансову спроможність була проведена представниками трьох установ: Єврокомісії, Європейського центрального банку та Міжнародного валютного фонду: *EU-Kommission, Europäische Zentralbank (EZB) und Internationale Währungsfonds (IWF)*), *Trojka-Kontrolleure* (контролери тройки), *die Zahlmeister-Rolle* (роль скарбника або „казначей” (мається на увазі Німеччина) etc.

Із вище наведених прикладів витікає, що переважну частину неологізмів становлять власне інновації (*Euro-Krise, Agenda 2010, Sparkommisar, Euro-Rettungsschirm, Stresstest*). Це є, як видно, у першу чергу іменники. Ядро утворюють складні іменники із першим компонентом **EURO** (*Euro-Retter, Euro-Rettungsschirm, Euroskeptiker, Euroschuldenkrise, Euro-System*). Численну групу представляють композити із детермінатами **Schulden-** (*Schuldenberg, Schuldenbremse, Schuldenländer, Schuldenkrise, Schuldenscheine, Schuldenschnitt, Schuldensünder*) та **Spar-** (*Spardiktat, Sparkommisar, Sparkurs, Sparpaket etc.*).

У поєднанні із прикметниками посилюється характеристика ситуації та відбувається її уточнення: *nationale Schuldenbremsen, härteste Reformen, „das imperialistische Deutschland“, der schwächere Euro, die schwächelnden Euro-Länder, notleidende Banken, die marode Verwaltung und das korrupte Steuersystem etc.*

На увагу заслуговує цілий ряд новосемантизмів як *hebeln* (намагання допомогти євродержавам фінансами і тим самим врятувати їх від дефолту), *liefern* (нове значення пов'язане із Філіпом Рьослером, який після обрання його на посаду голови FDP пообіцяв нове розуміння політики та діяти згідно потреб і вимог нового часу: „*Ab jetzt wird geliefert!*“, *Marschallplan / auch EU-Marschallplan* (план маршала: перейнято із часів другої світової війни і означає „дуже жорстко і швидко діяти“, щоб попередити розпад Євросоюзу), *Wutbürger* (нове значення: „озлоблені громадяни“, які порвали із „міщанською” традицією байдужості та вийшли на вулицю, щоб показати свій протест свавілля політичних рішень) тощо.

Концепт „фінансова криза“ широко експлікується значною кількістю фразеологічних інновацій. На їх основі можна у всій повноті імпліцитно показати корені проблеми, вказати на причини, що привели до кризи (*Steuerhinterziehung, Rechtsbeugung und Korruption sind keine Kavaliersdelikte, sondern die schlimmsten Krankheitserreger einer Gesellschaft* (Ухилення від сплати податків, порушення закону та корупція не є джентльменським деліктом (правопорушенням/злочином), а найгіршими збудниками хвороби суспільства). Негативна оцінка та самокритика при створенні Євросоюзу та його розширенні міститься у фразеологічних інноваціях „*freiem Spiel der Kräfte überlassen sein*” (довіритися вільній грі сил) та „*die Brandmauer gegen Spekulationen ist weiterhin nicht gezogen*” (до сих пір не створено „завісу” від спекуляцій). При введенні євро думали, що з переходом на єдину валюту буде вирішено всі проблеми. Єврокриза порівнюється із хворобою, яка є дуже небезпечною і може заразити всіх інших: *Nicht zuletzt befürchten Experten einen Domino-Effekt und damit ein Übergreifen auf andere Staaten* (OWB 07.02.12); *Mit dem 2. Rettungspaket für Griechenland: Das erste Ziel, die Abwendung des sofortigen Staatsbankrotts, wird sicherlich erreicht. Aber es geht um mehr: um die Heilung des griechischen Patienten und damit die Beseitigung ei-*

ner Ansteckungsgefahr für andere europäische Volkswirtschaften. Schlussendlich und vor allem geht es um den Erhalt des Euro (OWB 22.02.12). Другим пакетом допомоги для Греції буде ймовірно усунуто небезпеку державного банкрутства. Але йдеться про важливіше: про виліковування грецького пацієнта і тим самим усунення небезпеки зараження інших європейських держав: Sollte Griechenland den Weg aus der Krise finden, wäre das der wichtigste Schritt zur Gesundung des Euro (OWB 22.02.12). (Якби Греція знайшла вихід із кризи, то це було б найважливішим кроком для „одужання євро“).

Образні мовні засоби, зокрема метафори, передають автентично складність ситуації та намагання кожної окремо держави-члена Євросоюзу зробити все можливе, щоб подолати кризу: Vier Wochen vor dem drohenden Staatsbankrott haben die Euro-Partner ein neues Hilfspaket für Athen geschnürt (OWB 22.02.12). (За чотири тижні до загрози банкрутства держави євро-партнери „зашнурували” новий пакет допомоги для Греції). Провідна роль у цьому належить Німеччині та Франції: Die deutsch-französische Achse will hier Motor für eine europaweite Regelung sein (OWB 06.02.12). Це є нелегко і навіть небезпечно для кожної країни: Deutschland stolpert mit dem zweiten Hilfspaket in ein Milliardengrab (Німеччина „заганяє” себе другим пакетом допомоги у „могілу мільярдних боргів”) ... Wir werden in einem Sumpf aus Schulden ertrinken, so der FDP-Bundesabgeordnete Frank Schäffer (OWB 22.02.12). (Ми втопимо себе у „болоті боргів“). Імплицитно містять ці метафори схвальну оцінку. Позитивне ставлення до обох провідних політиків у подоланні фінансової кризи та захоплення їх тандемом відображають неологізми – модифікації *Merkozy* (*Sarkel*), зокрема у реченні: Ein Oberaufseher ist längst vom Tisch, doch der drohende Staatsbankrott in Athen dürfte dennoch das beherrschende Thema sein, wenn „Merkozy“ am Mittag vor die Presse treten (OWB 06.02.12).

Сталі вирази являють собою об’ємні філософські узагальнення життєвої мудрості при прийнятті політичних рішень, що стає свого роду підсумком і кульмінацією інтертекстуальних зв’язків. До таких висловлювань можна віднести фразу, яку часто використовує канцлер Німеччини Ангела Меркель „*Alles hängt mit allem zusammen*“ (OWB 06.06.12) (Все пов’язано між собою (дослівно: з

усім)) та висловлювання колишнього канцлера Німеччини Гельмута Коля під час дискусії про фінансову допомогу для Греції, де він вимагає „*mehr und nicht weniger*“ *Europa* (більше, а не менше Європи) та попереджає саме зараз не випускати з поля зору мету об'єднаної (єдиної) Європи (*Gerade jetzt dürfe „das Ziel des geeinten Europas“ nicht aus den Augen fallen*) (OWB 28.02.12).

Як впливає із дослідження, неологізми німецької мови відіграють велику роль в об'єктивації концепту „фінансова криза“. Переважну частину нових слів становлять власне неологізми. Фразеологічні інновації передають автентичність ситуації, містять певний образ і дають оцінку тим явищам, що відбуваються у суспільстві. У подальших наукових розвідках, присвячених засобам вербалізації та об'єктивації німецького публіцистичного дискурсу, могли б бути цікавими концепти „інтеграція“, „політика у гендерному аспекті“, „терор“ тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зацний Ю. А. Сучасний англomовний світ і збагачення словникового складу / Ю. А. Зацний. – Львів : ПАІС, 2007. – 228 с.
2. Карасик В. И. Этноспецифические концепты. / В. И. Карасик // Введение в когнитивную лингвистику / Отв. Ред. М. В. Пименова. – Кемерово : Кузбассвузиздат, 2005. – С. 61 – 105.
3. Кубрякова Е. С. Язык и знание / Е. С. Кубрякова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 271с.
4. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
5. Сторчак О. Г. Концепти ВАЖКИЙ і ЛЕГКИЙ у сучасному англomовному дискурсі : Автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.04 / О. Г. Сторчак. – Харків : Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2010. – 21 с.
6. Таценко Н. В. Засоби реалізації мегаконцептів ПРОСТІР, ЧАС, ІНФОРМАЦІЯ в сучасній англійській мові (на матеріалі інновацій віртуальної реальності) : Автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.04 / Н. В. Таценко. – Харків : Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2009. – 22 с.

7. Bußmann H. Lexikon der Sprachwissenschaft. 3., aktualisierte und erweiterte Auflage / H. Bußmann. – Stuttgart : Alfred Kröner Verlag, 2002. – 590 S.
8. Herberg D. Neuer Wortschatz. Neologismen der 1990er Jahre im Deutschen / D. Herberg, M. Kinne, D. Steffens. – Berlin : Walter de Gruyter, 2004. – 393 S.
9. Zeitungen (2010-2012pp.): Berliner Zeitung (BZ); Ostwestfalen Blatt (OWB); Stern.

УДК 811.111'37'42

*О. І. Манютіна, О. В. Беулей
(Чернівці)*

СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ МОВЛЕННЕВОГО ВПЛИВУ В КОНФЛІКТНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

В статті увага приділяється визначенню поняття „конфлікт“, виокремленню основних комунікативних стратегій і тактик вербальної взаємодії конфліктного характеру та їх класифікації відповідно до сталих моделей поведінки співрозмовників у ході конфліктного діалогу.

Ключові слова: *конфліктна взаємодія, мовленнєвий вплив, діалогічне мовлення, комунікативні стратегії і тактики.*

В статье внимание уделяется определению понятия „конфликт“, выделению основных коммуникативных стратегий и тактик вербального взаимодействия конфликтного характера и их классификации согласно сложившихся моделей поведения собеседников в ходе конфликтного диалога.

Ключевые слова: *конфликтное взаимодействие, речевое воздействие, диалогическая речь, коммуникативные стратегии и тактики.*

The article deals with the definition of „conflict“, the separation of basic communicative strategies and tactics of verbal conflicting interaction and their classification according to the sustainable behaviors of interlocutors during the conflict dialogue.

Key words: *conflict interaction, verbal impact, dialogical speech, communicative strategies and tactics.*